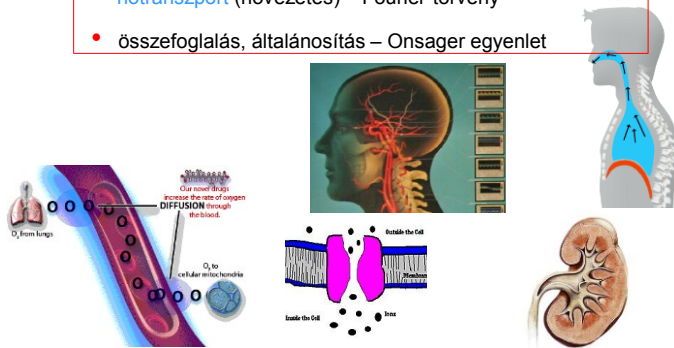

1

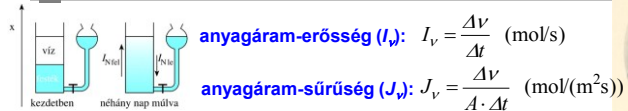
Transzportfolyamatok

- (elektromos) **töltéstranszport** (elektr. áram) – Ohm-törvény
- **térfogattranszport** (áramlás) – Hagen–Poiseuille-törvény
- **anyagtranszport** (diffúzió) – Fick 1. törvénye
- **hőtranszport** (hővezetés) – Fourier-törvény
- összefoglalás, általánosítás – Onsager egyenlet

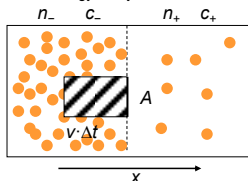

3

Diffúzió – Fick 1. törvénye

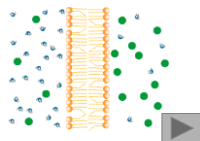
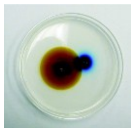
Termikus egyensúly!

$$\frac{\Delta v}{\Delta t} = -D \cdot A \cdot \frac{\Delta c}{\Delta x}$$

$$J_v = -D \frac{\Delta c}{\Delta x}$$

D : diffúziós együttható (m²/s)

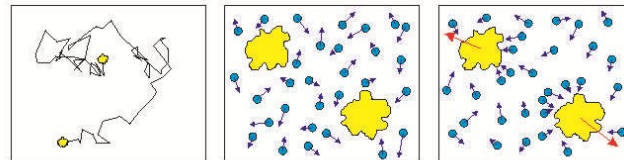

Adolf Fick
1829-1901
fiziológus

2

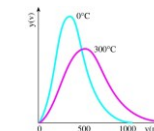
Brown mozgás

a

b

- átlagos sebesség (v_{atl})
- átlagos szabad úthossz (l)
- két ütközés közötti átlagos idő (τ)
- mozgékonyság (u)

$$l = v \cdot \tau$$

$$v_{\text{atl}} = \sqrt{\frac{3kT}{m}}$$

$$v_{\text{drift}} = \frac{F}{m} \tau$$

$$u = \frac{v_{\text{drift}}}{F} = \frac{\tau}{m}$$

4

Diffúziós együttható

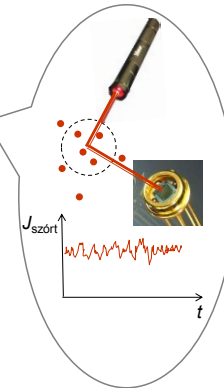
diffundáló részecske (mol. tömeg)	közeg	D (m ² /s)
H ₂ (2)	levegő	$6,4 \cdot 10^{-5}$
O ₂ (32)	levegő	$2 \cdot 10^{-5}$
CO ₂ (44)	levegő	$1,8 \cdot 10^{-5}$
H ₂ O (18)	víz	$2,2 \cdot 10^{-9}$
O ₂ (32)	víz	$1,9 \cdot 10^{-9}$
glicin (75)	víz	$0,9 \cdot 10^{-9}$
szérum albumin (69 000)	víz	$6 \cdot 10^{-11}$
tropomiozin (93 000)	víz	$2,2 \cdot 10^{-11}$
dohánymozaike-vírus (40 000 000)	víz	$4,6 \cdot 10^{-12}$

$$D = \frac{kT}{6\pi\eta r}$$

Einstein-Stokes összefüggés
(gömb alakú részecskékre)

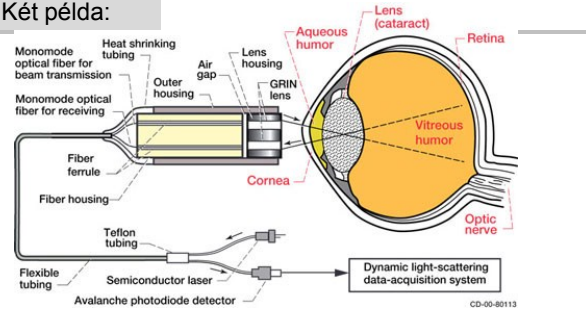
D mérése pl.:

- dinamikus fényszórás
- fluoreszcencia
- fényabszorpció
- elektr. vezetőképesség

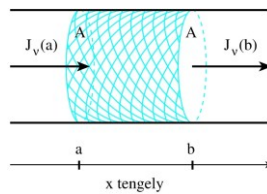
5

Két példa:

7

Általánosított kontinuitási egyenlet és Fick 2. törvénye

Kontinuitási egyenlet:

$$J_v(a)A - J_v(b)A = 0$$

Általánosított kontinuitási egyenlet:

$$[J_v(x)A - J_v(x + \Delta x)A]\Delta t = [c(t + \Delta t) - c(t)]A\Delta x$$

$$-\frac{\Delta J_v}{\Delta x} = \frac{\Delta c}{\Delta t}$$

Fick 2. törvénye:

$$D \frac{\Delta \left(\frac{\Delta c}{\Delta x} \right)}{\Delta x} = \frac{\Delta c}{\Delta t}$$

$$D \frac{\partial^2 c}{\partial x^2} = \frac{\partial c}{\partial t}$$

6

a

Kémiai potenciál

A diffúzió hajtóereje általánosan: $-\frac{\Delta \mu}{\Delta x}$ C_0 C

$$\mu = \mu_0 + RT \ln \frac{c}{c_0} \quad \left(\text{Ha } c_0 = 1 \text{ mol/l, akkor } \mu = \mu_0 + RT \ln c \right)$$

$$[\mu] = \frac{\text{J}}{\text{mol}}$$

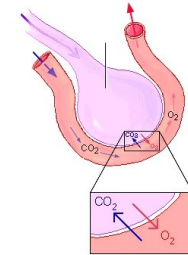
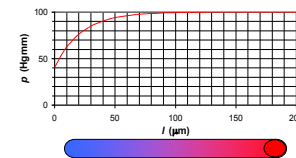
kémiai
normálpotenciál

b

Fick 1. törvényének alkalmazása

Excel

alveokapilláris oxigén felvétel

8

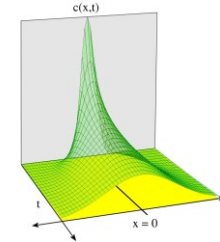
Fick 2. törvényének megoldása egyes esetekre

Egydimenziós diffúzió:

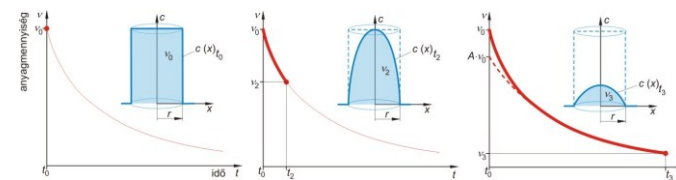
$$c(x) = \frac{c_0 \Delta x}{\sqrt{2\pi\sigma_x^2}} e^{-\frac{x^2}{2\sigma_x^2}}$$

anim

$$\sigma_x = \sqrt{2Dt}$$

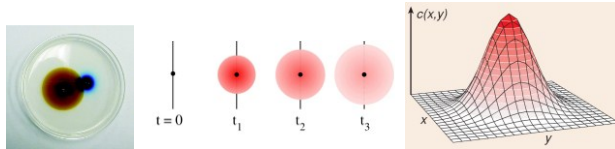

I. Még „Diffúzió” c. gyakorlat

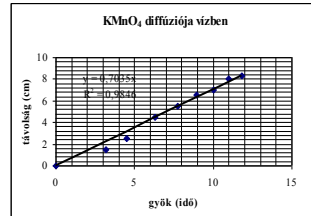
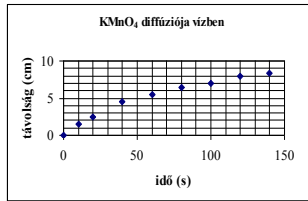

9

Kétdimenziós diffúzió:

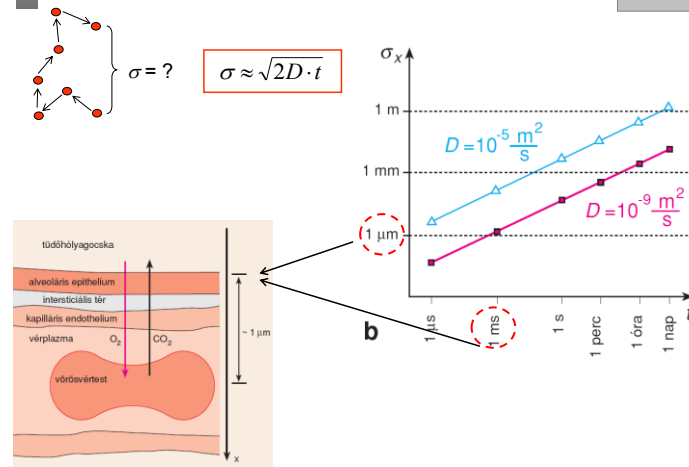

Kísérlet:

10

Diffúzió mint véletlen bolyongás

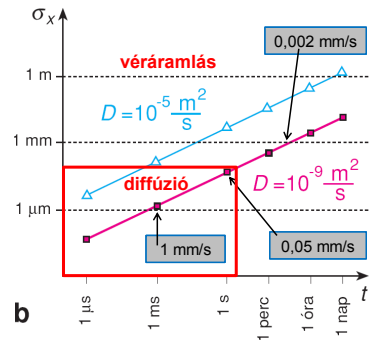

11

Véráramlás ↔ diffúzió

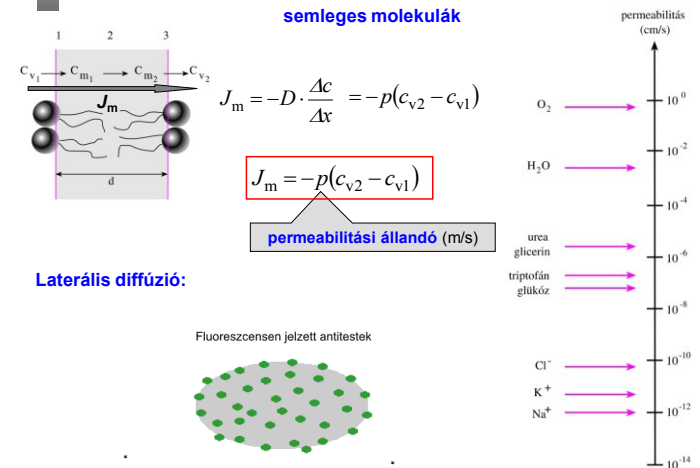
ér	kapillárisok
A (cm ²)	4500
v (cm/s)	0,022

(0,02 mm/s)

12

Diffúzió membránon keresztül (passzív transzport)

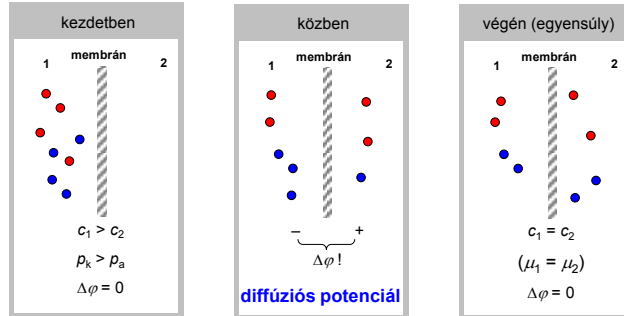

13

Diffúzió membránon keresztül (passzív transzport)

egyértékű ionok • kation (k) • anion (a)

1

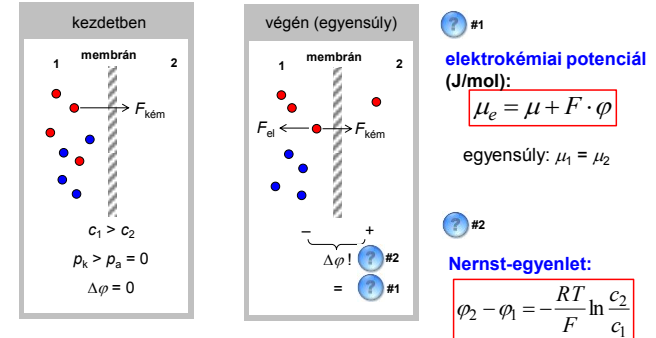

14

Diffúzió membránon keresztül (passzív transzport)

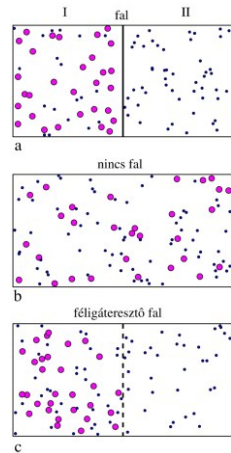
egyértékű ionok • kation (k) • anion (a)

2

15

Ozmózis

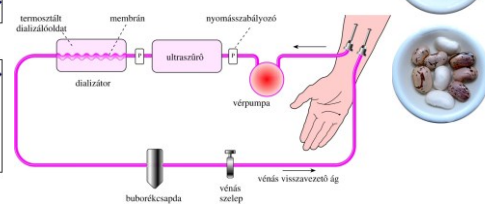
$$p_I = \frac{v_{\text{piros}} + v_{\text{kék}}}{V} RT, \quad p_{II} = \frac{v_{\text{kék}}}{V} RT$$

$$p_{\text{ozmózis}} = \frac{v_{\text{piros}}}{V} RT = c_{\text{piros}} RT$$

Van't Hoff-törvény:

$$p_{\text{ozmózis}} = cRT$$

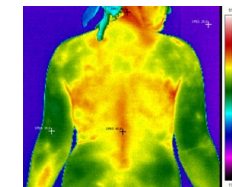
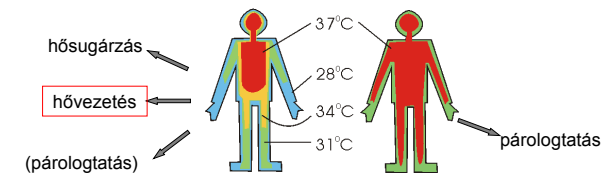
Hemodialízis:

J. H. van't Hoff
1852-1911
kémikus

16

Test hőleadása

tevékenység	hő keletkezési ráta (W)
nyugalom	115
lassú séta	260
kerékpározás (15 km/h)	420
lépcsőzés (2/s)	700
futás (15 km/h)	1150

környezeti hőmérséklet
20°C ↔ 35°C

17

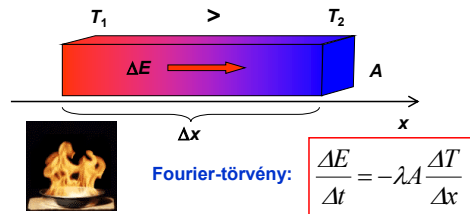
Hővezetés

energiaáram-erősség (I_E): $I_E = \frac{\Delta E}{\Delta t}$ (J/s)

energiaáram-sűrűség (J_E): $J_E = \frac{\Delta E}{A \cdot \Delta t}$ (J/(m²s) = W/m²)

J. B. J. Fourier
1768-1830
matematikus fizikus

Fourier-törvény: $\frac{\Delta E}{\Delta t} = -\lambda A \frac{\Delta T}{\Delta x}$

λ — **hővezető képesség**
hővezetési együttható
 $J/(s \cdot m^2 \cdot K/m) = W/(m \cdot K)$

anyag	λ (W/(m·K))
ezüst	420
üveg	1
víz	0,6
izomszövet	0,4
zsírszövet	0,2
levegő	0,025

19

Extenzív mennyiség: additív, transzportálódó mennyiség.

Intenzív mennyiség: nem-additív, kiegyenlítő mennyiség.

Egyensúly: nincs transzportfolyamat.

Termodinamika 0. főtétele: egy rendszer akkor és csak akkor van egyensúlyban, ha az intenzív mennyiségek térbeli eloszlása homogén.

Intenzív mennyiségek térbeli eloszlása inhomogén $\Rightarrow$ **transzportfolyamat**

Transzportfolyamat erőssége és iránya:

$J = LX$ **Onsager-féle összefüggés**

$\Rightarrow$ **Irány:** homogén eloszlás $\Rightarrow$ irreverzibilitás!

termodinamika 2. főtétele

18

Összefoglalás

	Mi áramlik?	Erőssége?	Mi hajtja az áramlást?	Összefüggés?	
töltés-transzport	q	$J_q = \frac{\Delta q}{A \cdot \Delta t}$	φ	$-\frac{\Delta \varphi}{\Delta l}$	$J_q = -\sigma \frac{\Delta \varphi}{\Delta l}$
térfogat-transzport	V	$J_V = \frac{\Delta V}{A \cdot \Delta t}$	p	$-\frac{\Delta p}{\Delta l}$	$J_V = -\frac{r^2}{8\eta} \frac{\Delta p}{\Delta l}$
anyag-transzport	v	$J_v = \frac{\Delta v}{A \cdot \Delta t}$	c	$-\frac{\Delta c}{\Delta x}$	$J_v = -D \frac{\Delta c}{\Delta x}$
hő-transzport	E	$J_E = \frac{\Delta E}{A \cdot \Delta t}$	T	$-\frac{\Delta T}{\Delta x}$	$J_E = -\lambda \frac{\Delta T}{\Delta x}$
általános	x_{ext}	$J = \frac{\Delta x_{\text{ext}}}{A \cdot \Delta t}$	y_{int}	$X = -\frac{\Delta y_{\text{int}}}{\Delta x}$	$J = LX$
	extenzív mennyiség	áram-sűrűség	intenzív mennyiség	termodinamikai erő	Onsager-összefüggés

